

Indië ontwaakt

Nog voor de Eerste Wereldoorlog ontstonden op het volkrijkste eiland van de Indische archipel, Java, de eerste inheemse organisaties die getuigden van een versterkt zelfbewustzijn en daarmee aantoonde dat in de inheemse samenleving krachten tot ontwikkeling waren gekomen die, al keerden zij zich niet onmiddellijk tegen het Nederlands oppergezag, toch duidelijk maakten dat de bestendinging van dat gezag op de lange duur een twijfelachtige aangelegenheid kon worden. Wat daarmee in Indië gebeurde, was deel van een bredere ontwikkeling die zich in heel Azië ging aftekenen. Generaties lang hadden de daar door blanken overheerste volkeren die suprematie, waartegen alle verzet machteloos was gebleken, aanvaard als een als het ware natuurlijk gegeven: blanken waren blijkbaar sterker dan Aziaten, Christenen sterker dan Islamieten. Op dat laatste punt ontstond een eerste twijfel in de jaren '50 van de negentiende eeuw toen de legers van de Sultan van Turkije deelnamen aan de Krimoorlog tegen Rusland (1854-'56). Die oorlog werd in de gehele Islamietische wereld met spanning gevolgd – er werden berichten over doorgegeven, ten dele ontleend aan de Europese pers, ten dele afkomstig van pelgrims naar de heilige plaatsen van de Islam in Arabië, onder wie zich steeds talrijke Islamieten uit Nederlands-Indië bevonden, *'any victory on the side of the Sultan'*, aldus de Indonesische historicus Sartono Kartodirdjo, *'was enthusiastically celebrated with prayers.'*¹

Veel groter nog was, vijftig jaar later, het effect van de Russisch-Japanse oorlog (1904-'05): Rusland werd verslagen, een Aziatische mogendheid die in korte tijd een moderne industrie en moderne strijdkrachten had weten op te bouwen (wij komen er in hoofdstuk 8 op terug), behaalde een klinkende overwinning; zij gaf de Japanners een zeker prestige bij de andere Aziaten.

Voor de Islamieten onder hen was van betekenis wat vier jaar later, in '09, in Turkije gebeurde: daar werd de Sultan ten val gebracht door de meer modern denkende Jong-Turken, onder wie zich talrijke officie-

¹ Sartono Kartodirdjo: *The Peasants' Revolt of Banten of 1888*, p. 142.